

Doc. A. Smetona: „Jaunystės metai vis tiek kiekvienam gražiausi“

Kalbino Dovilė Raustyte

2011-09-01, 11:00

laikas.tv3.lt

Rugsėjo 1-osios rytą tradiciškai senamiesčio gatves užplūdo tarsi iš senų fotografijų išsiritę gražūs tvarkingi mokinukai su kardeliais rankose. Gražios šventės proga, kurią vienas sutiktas studentas pavadino gedulo diena, pakalbinome Vilniaus universiteto filologijos fakulteto dekaną dr. Antaną Smetoną.

Kartu su docentu nukeliavome į jo studentų laikus, kur sutikome pirmąją meilę; linksmai aptarėme šių dienų studentą; pažvelgėme į namų bibliotekos lentynas, kasdienę darbotvarkę, kelionių albumus ir t. t.

Kelintą kartą šiomet sveikinsite studentus su rugsėjo 1-ąja?

Kaip fakulteto vadovas jau šeštą kartą, o kaip dėstytojas ar mokytojas – net baisu skaičiuoti – jau dvidešimt penktą. Žodžiu, jei norėsite paklausti, ar aš senas – taip, labai.

Pamenate savo pirmąją dieną universitete? Kas išlikę labiausiai?

Kaip pažiūrėsi, aš juk į fakultetą atėjau per Parengiamąjį skyrių. Jo rugsėjo pirmosios nepamenu – tai buvo Saulėtekyje, o fakultete Rugsėjo pirmoji buvo labai smagi – ir dekaną nešėme per fontaną, ir šiaip krėtėme visokius pokštus, bet smagiausia buvo tai, kad po Parengiamojo jaučiausi universiteto „senbuvis“ palyginti su kurso draugais, ką tik iš mokyklos suolu išėjusiais.

Kas sunkiausiai sekėsi studijuojant lituanistiką?

Nebuvo sunkiausių dalykų ir studentas nebuvo prastas, studijuojami dalykai patiko, todėl ir jokių sunkumų nebuvo. Skolą tik vieną turėjau – kalbos kultūrą. Oi, kaip mane spaudė docentas A. Pupkis. Kaip tada jaučiausi ir ką galvojau, nutylėsiu, bet šiandien aš jį suprantu ir esu jam dėkingas. Dar buvo su tiesioginėmis studijomis nesusijusių ideologinių dalykų – ne tai kad sunkūs, bet šlykštūs.

Koks buvote studentas? Tas, kuris duoda nusirašyti ar slepia savo užrašus, apsuptas grupės draugų ar mėgstantis vienatvę, gal populiarus tarp merginų, grupės seniūnas ir t. t.?

Ką aš žinau. Jau pats buvimas filologijos fakultete yra iššūkis. Viena vertus, labai gerai jaučiuosi tarp merginų, kita vertus, fakultete merginos ne vien gražios, bet ir protingos. Todėl tie pigūs moksleiviški populiarumai čia niekuo dėti. Pirmiausia jos buvo kolegės ir nuolat reikėjo stengtis būti jų vertam – žinot kaip būna, kai moterys kritiškai vertina...

Gal studijuojant aplankė pirmoji meilė? Ar neturėjote tam laiko?

Na, merginos (ta prasme kaip merginos) man baigėsi anksti – vedžiau kurso draugę iš karto po pirmo kurso. Nepagalvokit, kad viskas taip lengvabūdiška ar greitai. Mes abu iš Parengiamojo, nuo jo draugavome. O vaikelis atsirado tik penktame kurse.

Ar pasitaiko, kad Jūsų žmona, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkė Irena Smetonienė, pataiso jus padarius kalbos kultūros klaidą?

Vienas kitą taisome. Arba aiškinamės ir mums neaiškius kalbos atspalvius. Moterys, žinoma, drausmingesnės, todėl ji mane dažniau taiso. Bet ypač smagu ką nors taisyti, kai norime suerzinti arba išvesti iš kantrybės. Gyvenime būna visokių situacijų.

Atsukus laiką atgal ir leidus rinktis iš naujo ką studijuoti, pasirinktumėte tą patį, ar yra kažkokių neįgyvendintų norų, dėl kurių pakeistumėte būsimą profesiją?

Klausimas, kaip tą laiką atsukus – ar su dabartine patirtimi, ar su anuomete. Jei su anuomete, tai dievai žino, kaip ten būtų – jaunystė kvailystė. O jei su dabartine – aišku, kad nėra geresnio išsilavinimo už filologinį, vėl rinkčiausi lituanistiką. Daug tikriausiai pasako faktas, kad ir sūnus pasirinko lituanistiką.

Ar turėjote įtakos sūnaus pasirinkimui studijuoti lituanistiką? Gal tai iš kartos į kartą keliaujanti specialybė jūsų šeimoje?

Profesijų dinastijos – nieko nauja. Esama ir teisininkų, ir medikų, ir politikų, ir istorikų, ir filologų ir kitokių dinastijų. Kodėl taip nutinka? Dažnai tenka išgirsti apie korupciją, protegavimą ir panašias mūsų visuomenės blogybes. Šiuo atveju, manau, viskas gerokai perdėta ir nesuprantama reiškinių esmė. Įsivaizduokite vaiką, kuris tam tikroje specializuotoje aplinkoje būna nuo pat gimimo. Štai, rašau jums atsakymus, o prie mano kojų žaidžia anūkėlė – dar nėra trejų, nemoka skaityti, vos kalba, bet jos žaisliukas – iš lentynos išsitraukta literatūros istorija su nuotraukomis. Ką ji ten randa, nesuprantu, bet įdėmiai varto jau pusvalandį, štai ir Baranausko portretas perplyšo. Tiek to, tegu žaidžia, svarbu, kad netrukdo. Tėvų ir senelių kalbos, kurias ji nuolat girdi, irgi dažnai profesinės. Svečiai, kuriuos augdama mato, dažnai irgi iš to paties cecho. Tai nereiškia, kad ji gudresnė už tą vaiką, kurio namuose nėra nė vienos knygos. Bet kai tuodu vaikai užauga ir atsiduria vienodose konkurencinėse sąlygose, natūralu, kad tas vaikas, kuris matė cechą nuo mažens, pasijaučia objektyviai pranašesnis. Todėl nieko nuostabaus, kad randasi dinastijos. Aišku, galimas ir priešingas scenarijus – taip augantis vaikas, aišku, patiria didelį aplinkos spaudimą, kuris gali pagimdyti ir protestą prieš savo aplinką. Net kuriozų nutinka – protestuoja, pasirenka visiškai kitą kelią nei tėvai, bet kai subręsta, vis tiek grįžta į augimo aplinkos nustatytą kelią. Apsidairykite, ir tarp žurnalistų pamatysite tokių atvejų.

Ką mėgstate veikti laisvu nuo darbo metu?

Vienas iš smagiausių užsiėmimų – paskaityti gerą knygą. Dar labai smagu su dviračiu paklajoti po savo kaimo apylinkes. Ir kiti kaimiški malonumai man nesvetimi – papjauti žolę, išsikepti mėsos gabalą, sutraukti gerą cigarą, pasodinti medį ar kokį kitą augalą - galiu net pasigirti: šį pavasarį su šeima pasodinome per 200 medžių ir jau laikiu kito pavasario – vėl planuoju pasodinti ne mažiau. Tik gaila, kad visam tam ne per daugiausia laiko lieka – rengimasis paskaitoms, studentų darbų taisymas, straipsnių ir knygų rašymas užima didžiąją mano laiko dalį. Ačiū Dievui, kad dabar naujosios technologijos jau leidžia šiuos darbus dirbti ir sodyboje, ir prie ežero.

Koks mėgstamiausias jūsų autorius? Paskutinė įsigyta knyga?

Dėl mėgstamiausio autoriaus sunku apsispręsti – tai priklauso ir nuo nuotaikos, ir nuo patirties, ir akimirkos susidomėjimo kuo nors, ir t. t. Paskutinė nusipirkta ir perskaityta prancūzų autorių Lenoir ir Cebesos romanas „Angelo pažadas“. Šiaip knygas skaitau ne sistemingai, o priešokiais, todėl vienu metu galiu skaityti net kelias. Štai šiuo metu skaitinėju Styveno Pinkerio knygą „Kalbos instinktas“ (ir matau, kad panaudosiu paskaitose), o savo malonumui ir akiračio plėtrai bandau įveikti V. Stakėno „Kodai ir šifrai“.

Mėgstamiausia vieta Vilniuje? Gal turite restoraną, į kurį kartais su malonumu pakviečiate pavakarieniauti artimą žmogų?

Aišku, kad senamiestis. Čia ir gimtasis fakultetas, čia studijų metai prabėgo, čia naktimis linksmintasi restoranuose. Dabar, aišku, viskas ramiau, bet tikrai mielos vietos prie Barbakano, Belmonte. Kita vertus, šiandien man senamiestis labiau darosi tik darbo vieta – ir automobilio pasistatymas problemiškas, ir apskritai su automobiliu labai atsipalaiduoti negali, o su taksi grįžti į savo kaimą per brangu, pagaliau – su metais vis mažiau bereikia to bendro viešo šurmulio, pakanka artimųjų ir draugų bruzdesio, todėl tam labiau tinka gamtos prieglobstis, o ne senamiestis. Beje, taip susiklostė, kad teko visai neseniai kelis savaitgalio vakarus pasidairyti po senamiestį – įspūdis nekoks. Žmonių vos ne daugiau negu dieną, perpildyti barai, grūstys, ir baisiausia – vien apspangę, padauginę nežinia ko paaugliai. Ir kur jų tėvai žiūri! Man pasirodė, jog mano amžiaus žmogui nevisai solidu tarp tokių trintis. Juoba, kad tokiose vietose patogiau pasijusti trukdo ir užimama padėtis – labai greitai aplinkiniai atpažįsta. Iš tiesų tai nėra joks malonumas.

Ar įžvelgiate skirtumų tarp Jūsų studijų laikų ir šių dienų studento? Kokie jie?

Aišku, kad tų skirtumų yra. Mes buvome sovietmečio, brežnevinės stagnacijos vaikai. (Ir tegu neapsimetinėja mano bendraamžiai tuo metu buvę laisvi, nepriklausomi ir vos ne disidentai. Tai netiesa. Nors Filologijos fakultetas, aišku, turėjo savo specifiką – ne veltui to meto funkcionierių buvome vadinami nacionalistų lizdu.) Dabartinis jaunimas – nepriklausomos, atviros Lietuvos karta, ne vienas ir Vakarų pasaulio matęs, Vakarų kalbas mokantis, susiduriantis ir sprendžiantis visiškai kitas problemas, nei sprendėme mes. Negalime mes nesiskirti. Kokie esate jūs, patys žinote, o kokie buvome mes, galite pamatyti filme „Vaikai iš Amerikos viešbučio“. Tai gana objektyvus laikmečio portretas. Bet... jaunystės metai vis tiek kiekvienam yra gražiausi, o žmonės, santykiai, papročiai – patys geriausi. Todėl tikrai neimsiu čia moralizuoti ir aiškinti kaip koks senas bambeklis, kaip jums gyventi. Būkite jūs kokie norite, man tai nekliudo. Bet ta jaunimo dalis, kuri pasirenka universitetą, ypač humanitarinius fakultetus, rimtai studijuoja ir domisi ne tik buitimi, bet ir būtimi, iš tiesų yra būsimasis Lietuvos elitas, kuris anksčiau ar vėliau pakeis taip nevykusius šių dienų valstybės valdančiuosius. Ir aš didžiuojuosi, kad prisidedu prie mūsų būsimąjo elito ugdymo.

Trumpai, prašau, papasakokite savo dieną, prasidėjus mokslo metams?

Dekano ir dėstytojo diena paprasta. Nekenčiu anksti keltis, todėl darbe atsirandu tarp 9–10 val. (taip ir kamščių išvengiu). Toliau valdiška rutina, būtina organizuoti fakulteto gyvenimą ir studijas (dėstytojai, auditorijos, posėdžiai, etatai, susirinkimai, tvarkaraščiai, pinigai, planai, strategijos, šildymas, prakiuręs stogas, nešylantis radiatorius, atšokęs tinkas, bankrutuojantis studentas, kalba renginyje, svečių ir interesantų priėmimas... ir taip iki begalybės). Tarp visų šių problemų ir dvasios atgaiva – koks seminaras studentams ar paskaita. Po darbo grįžtu tarp 19–20 val. Tada į savo darbo kabinetą: prie kompiuterio, ramiai pasklaidyti knygas, perskaityti studentų rašto darbus, pasirengti kitos dienos seminarui ar paskaitai, apmąstyti kitos dienos fakulteto reikalus ar pasirengti kokiam kalbai, atsakyti į elektroninius laiškus, padirbti projektinius darbus, nusiųsti darbuotojams nurodymus ir pan. Visa tai iki 2 val. Ryte vėl viskas iš naujo. Taigi, nieko nejprasto, bet jau pradeda nusibosti.

Kokia buvo studentų reakcija jums pradėjus vesti TV laidą „Krašto garbė“? Ar keistumėte darbą universitete į darbą televizijoje ir kodėl?

Reikia klausti studentų. Bet man viskas pasisuko kiek kitu aspektu – dėstau žurnalistams ir reikalauju padoringos bendrinės kalbos. Viena yra reikalauti teoriškai, o kita – pačiam būti anoje ekrano pusėje ir rodyti, kaip iš tiesų reikia kalbėti. Ne visada ir man tai pavyksta. Bet studentams, aišku, priimtinesnis dėstytojas, kuris pats daro tai, ko iš jų reikalauja. O šiaip, tai buvo tik eksperimentas. Niekada nebuvo pramogų verslo žmogus ir nesirengiu juo tapti – negi manote, kad akademinę karjerą galima lyginti su tokiais niekais, kaip staipymasis ekrane. Tai šiaip, įdomi gyvenimo patirtis, galbūt trumpalaikis pasimėgavimas šlovės spinduliais, bet tikrai nieko daugiau. Aš gi ne kokia šešiolikmetė, kurios svajonė televizija. Žodžiu, mano branda jau leidžia nepainioti tikrųjų vertybių su trumpalaikę pramoga. Beje, pernai mano studentė buvo G. Martirosianaitė. Iš pradžių į tokias studentes visada žvelgi su tam tikra atsarga – gal pasipūtusi, gal žiopla ir nori praslysti tik savo televiziniu įvaizdžiu. Jokių nuolaidų nedariau, gal net priekabiau vertinau. Tačiau pasirodė esanti labai protinga studentė, tikrai galinti tapti gera filologe, nesunkiai suvokusi net šiaip gana nuobodžius morfologijos brūzgynus. Bet dabar aš ją užjaučiu: turi visus duomenis tapti tiek akademinio pasaulio žmogumi, tiek pasilikti pramogų versle. Suderinti, manau, nepavyks. Štai jauno žmogaus problema, prilygstanti šekspyriškajam „būti ar nebūti“.

Na, ir pabaigai, kaip praleidote vasaros atostogas? Buvote, kur išvykęs? Apskritai mėgstate keliauti? Jei taip, kuri šalis paliko didžiausią įspūdį?

Kai toks mano laisvalaikis, natūralu, kad atostogoms renkuosi namus, sodybą kaime. O prisikeliauju užtektinai darbo reikalais – nepasakyčiau, kad tai mano mėgstamiausias užsiėmimas. Kai jau prireikia keliauti, stengiuosi pirmiausia siųsti savo prodekanes – tai gryniasias racionalumas, nes fakulteto akademinių reikalų prodekanė ir komunikabilesnė už mane, ir anglų kalbą geriau išmano. Žinoma, ir pačiam neišvengiamai tenka lankytis tiek Rytuose, tiek Vakaruose – tai ir kontaktai, reikalingi fakultetui, ir moksliniai interesai. Maloniausi įspūdžiai turbūt tie, kuriuos iš karto prisiminiau – Prancūzijos ir Vokietijos pasienio vienuolynai su jų nepakartojamo skonio bravorėliais ir Kijevo olos su mimufikuotais lavonais, tarp kurių su didžiausia nuostaba aptikau ir metraštininką Nestorą. Bet vis dėlto geriausia kelionė, mano nuomone – patogiame fotelyje prieš „Discovery“ kanalą su taure konjako.

Laikas.lt kartu su dėstytoju Antanu Smetona sveikina visus su rugsėjo 1-ąja!

laikas.lt